

Vovk M.P.

EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL RESOURCE OF PREPARATION OF SPECIALIST
IN FOLKLORE OF FUTURE PHILOLOGISTS: MODERN CONTEXT

The modern state of the educational and methodical providing of preparation of specialist in folk-lore of future teachers of Ukrainian and literature is analyzed in the article.

It is stated the important role of innovative orientation of educational and methodical resource for a specialist in folklore in the context of leading tendencies of study of folklore experience in European educational practice.

The analysis of modern educational and methodical resource for specialists teaching and studying in folk-lore is carried out to define them innovative orientation in the context of the study of folklore experience in European educational practice.

It is found out, that the folklore is analyzed in the context of cultural anthropology, communicative practices in monographies, folk-lore articles, reference books, course books, manuals on theory, history, genrology, personology of folklore by teachers and research workers, that is connected with the problems of symbol, aesthetics of folklore word, linguistic picture of the world, ecological ethics, gender-based problems.

The prospect of subsequent scientific researches is a study of pedagogical experience of teachers of universities in the context of modern methodological approaches: contextual, functional, anthropological and communicative.

Keywords: educational and methodical resource, specialist in folk-lore, preparation of specialist in folklore, future teacher of Ukrainian and literature, oral folk arts.

УДК 378.147.091:78

Стратан-Артишкова Т. Б.*

ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ТВОРЧО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті обґрунтовується герменевтичний підхід до творчо-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, який взаємозумовлений і взаємопов'язаний з культурологічним, феноменологічним, аксіологічним підходами; ґрунтується на сприйнятті індивідуальності, самоцінності особистості майбутнього вчителя як носія суб'єктивного художньо-інтерпретаційного досвіду; характеризується здатність майбутніх фахівців до інноваційного пошуку, до відтворення музичного образу в різних формах художнього мислення; виявляється у варіативності, динамічності, оновленні змісту, форм і методів навчання, зокрема залученні майбутніх фахівців до композиторсько-виконавської діяльності.

Ключові слова: творчо-виконавська підготовка, герменевтичний підхід, художньо-інтерпретаційна творчість, майбутній учитель музичного мистецтва.

Динамічні інтеграційні соціально-економічні процеси потребують розв'язання актуальних завдань сьогодення і майбутнього, які має виконати вища педагогічна освіта. Її основною метою є підготовка фахівців, здатних спрямовувати духовний розвиток молодого покоління у творче русло, сформувані здатність творити за законами краси. Відтак виникає потреба в реконструкції змісту професійної підготовки майбутніх фахівців, інтенсивного впровадження у практику навчання і виховання інноваційних методик, технологій і підходів, спрямованих на активізацію суб'єктивних можливостей кожного майбутнього вчителя, розвиток його творчої індивідуальності, культури мислення і почуттів.

Розв'язання вищеназваних завдань у системі вищої музично-педагогічної освіти уможлиблює творчо-виконавська підготовка майбутніх фахівців, яка є складною неперервною динамічною системою, що передбачає розвиток особистості, здатної

© Стратан-Артишкова Т. Б.

до самовираження й самореалізації у власній творчості. Саме у створенні й виконанні власної художньо-інтерпретаційної версії, здатності втілити й реалізувати у практичній діяльності особливо яскраво виявляється індивідуальна мистецька обдарованість особистості, її неповторність і самобутність, здатність до емпатії і рефлексії, сформованість «Я-концепції».

Педагогічні явища настільки складні, що на основі одного підходу їх не можна повністю пояснити, дослідити й практично управляти ними. Різні наукові підходи мають різні можливості. Так, у концепціях сучасних науковців обґрунтовуються нові наукові підходи щодо пізнання педагогічних фактів, явищ і процесів музично-педагогічної освіти, зокрема: кооперовано-діяльнісний підхід (Р. Савченко); текто-партисипативний підхід (О. Реброва); синергетичний підхід (К. Завалко); цілісний (холізм) підхід (Л. Василенко); холистсько-емерджентний підхід (реінтеграційний) (Н. Сегеда); консолідаційний підхід (О. Єременко); акмеологічний підхід (А. Козир) та інші.

У філософському словнику соціальних термінів герменевтика (від гр. *hermeneutikos* – «пояснючий») розкривається термінами «тлумачення», «інтерпретація». Герменевтика активно розробляється в Німеччині, Австрії, Швеції, США. У 20-х рр. ХХ століття німецький учений В. Дільтей розглядав герменевтику як мистецтво розуміння письмово фіксованих життєвих проявів. Сучасні представники філософії трактують герменевтику як одну з методологічних основ гуманітарного знання, як одну з форм осмислення духовного досвіду.

Поняття «інтерпретація» як свого роду «супутник» або «тінь» супроводжує кожен феномен культури, будь-який мистецький твір. Мистецтво існує доти, поки існує його інтерпретація – виконавська, вербальна, тобто тлумачення словом і ділом. «Інтерпретація» (від лат. *interpretatio* – «посередництво тлумачення, роз'яснення смислу») у мистецтві визначається як фундаментальна операція мислення, творче розкриття змісту художнього твору, що визначається ідейно-художнім задумом та індивідуальними особливостями артиста, співака, інструменталіста, диригента музичного твору у процесі його виконання.

Художня інтерпретація як тлумачення музичного твору в процесі його виконання є результатом складних процесів, які становлять собою систему взаємодіючих елементів зі специфічними функціями, властивостями, структурою та змістом, є активним творчим процесом, повноцінним самостійним видом художньої творчості [6], що передбачає задум, творення художнього образу, проникнення в його інтонаційний зміст, розуміння і розкриття семантичного значення [3]; переведення семантичної конкретизації в художнє узагальнення, оформлення драматургічного задуму [2]; суспільно-значущою цінністю (М. Каган), що розкриває соціальну реальність через світосприйняття композитора у процесі надання адекватної форми, змісту і значення відповідно до уявлень і художніх фантазій автора, розуміння художньо-образної сфери музичного твору.

Поліваріативність творчих тлумачень та індивідуальних реакцій в процесі сприйняття-пізнання художнього образу уможливають визначити смислову конкретизацію твору суб'єктом сприйняття як співтворчість. Такої ж думки дотримуються вітчизняні педагоги-музиканти Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, які зазначають, що суб'єкт художньо-діалогової взаємодії, використовуючи власний індивідуальний інтелектуальний, індивідуальний емоційний досвід художнього сприйняття, заглиблюється в образний світ твору, досягає його світоглядний контекст, створюючи власну версію розуміння текстуального значення.

У мистецькій та музично-педагогічній освіті творче самовираження й самореалізація фахівця-музиканта спирається на загальновизнане положення про те, що особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва розвивається, формується

і реалізується в художній інтерпретації і через художню інтерпретацію. Перспективність вивчення зазначеної проблеми з позицій герменевтичного підходу доводить О. Олексюк. Пропонуючи педагогічну концепцію формування здатності до творчої самореалізації студентів музичних спеціальностей у вищих навчальних закладах, учена підкреслює, що творча самореалізація майбутнього фахівця-музиканта в інтерпретаційному процесі охоплює весь шлях індивідуальної мети – від першої думки про художню ідею твору й аж до її виконавського втілення. Важливим є узагальнення вченою того, що джерелом творчої самореалізації є духовний потенціал особистості музиканта, який відображає міру актуалізації духовних сил у цьому процесі [7].

Ці положення дають змогу підкреслити й уточнити, що поняття «творчо-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва» у контексті дослідження набуває значущості та інноваційності, оскільки ґрунтується не тільки на здатності творчо сприймати, виконувати та інтерпретувати музичні твори (інструментальні, вокальні, хорові) як музично-виконавського напрямку професійної підготовки майбутніх фахівців, а й передбачає здатність майбутніх учителів до самотворчості, спроможності бути автором (композитором) свого твору й водночас його виконавцем.

Герменевтичний підхід визначає наукові положення щодо особливостей і функцій творчо-виконавської підготовки майбутніх фахівців у системі вищої педагогічної освіти, передбачає органічне взаємодоповнення, взаємопроникнення з культурологічним, феноменологічним, аксіологічним підходами, які взаємодіють, інтегрують й у такий спосіб утворюють системно-синергетичну цілісність.

Мета статті – розкрити значення герменевтичного підходу у творчо-виконавській діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, виявити його взаємодію з культурологічним, аксіологічним, феноменологічним підходами.

Особлива цінність герменевтичного методу для музичної педагогіки полягає в цілісному сприйнятті, осягненні художньо-естетичного образу, у створенні умов для розвитку й розуміння смислів та ідей, закономірностей музичної форми та її інтонаційного словника, для формування суб'єктивних суджень щодо ідейної спрямованості музичного твору, творчого методу композитора. У такий спосіб герменевтичний підхід обумовлений об'єктивним зв'язком людини з культурою, інкультурацією, адже людина не лише пізнає художні явища, а й розвивається на основі їх засвоєння, вносить у неї дещо принципово нове, тобто стає автором і творцем нових внутрішніх компонентів художньої культури.

Створення філософсько-культурологічного ракурсу бачення художньої культури епохи, цілісного загальнохудожнього контексту, взаємозв'язку мистецтва з іншими формами суспільної свідомості (наукою, релігією, етикою, естетикою), виявлення на цьому підґрунті духовно-змістового смислу художніх цінностей, їх інтеграційних та диференціовальних тенденцій дає змогу характеризувати не тільки певну соціокультурну ситуацію, а й продемонструвати конкретноісторичну сутність індивіда, його психологічні якості, проникнути в ціннісний смисл людського «Я», створити можливості для формування суб'єктивних суджень щодо змісту художнього твору як сукупності його особистісних значень і смислів, пояснення індивідуальної природи змісту твору, розуміння емоційно-чуттєвої конкретності образу, художнього переживання. У такий спосіб герменевтичний підхід тісно взаємодіє з культурологічним, містить ідею «діалогу культур» (М. Бахтін, В. Біблер, Ю. Лотман), адже реальність світу створюється багатьма «голосами» культур із власними дискурсами, різноманітністю ідей, альтернативних суджень, варіативних перспектив, відмови від будь-яких форм абсолютизму, розуміння і прийняття культурної різноманітності, спричиняє необхідність виокремлення національної самобутності

людини, її «аристократичності», «художності» як «сукупності прийомів формування і завершення людини та її світу» [1, с. 169].

Відображена в суспільній свідомості індивідуально-особистісна реалізація художніх можливостей тексту в контексті культури епохи, звернення до встановлення особистісних смислів, ціннісних аспектів художньо-творчої діяльності й зумовляють використання у процесі творчо-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва герменевтичного підходу.

Отже, у контексті герменевтичного підходу творчо-виконавську підготовку визначаємо як процес і результат оволодіння майбутніми вчителями «художньою картиною світу», спроможністю бути творцями національної культури, зберігати й збагачувати її, відтворювати за допомогою широкого спектру художньо-інтерпретаційних засобів, форм і видів творчо-виконавської діяльності, транслювати й презентувати культуру сучасності в різних видах художньо-інтерпретаційної діяльності й таким чином здійснювати важливу гуманістичну функцію. Цей підхід принципово важливий також з погляду на проектування і моделювання структури творчо-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки «входження» майбутнього вчителя в культуру, його виховання у просторі культури залежить від того, як і яким чином майбутній фахівець пов'язаний із культурним середовищем, як він «відчуває» себе в загальнокультурному просторі, наскільки він може впевнено поводитися в її просторі. Дотримання принципу культуровідповідності навчання, що пов'язано також зі створенням поліхудожнього простору фахової підготовки, надає можливість майбутньому вчителю використати не тільки дієві сили, а й ті, що «дрімають», тобто невичерпаний фонд і ресурси власної творчості, набутий досвід, здатність реалізувати сьогодні «майбутнє», створити діалог культур, відтворити своєрідний «духовний портрет» епохи, проїнятися світовідчуттям певної історико-культурної формації, адже без визнання суспільно-історичних детермінант музичної свідомості феноменологічне конструювання музичного предмета в інтерсуб'єктивній реальності неможливе (О. Олексюк, Р. Тельчарова, О. Щолокова та ін.). Таким чином, у межах герменевтичного підходу виокремлюється феноменологічний підхід. Спільною концепцією феноменологів є розгляд предметів такими, якими вони є й існують «в собі», поза емпіричним змістом та соціальною обумовленістю.

У кожному інтелектуальному акті феноменологи (Е. Гуссерль, М. Шелер, Р. Інгарден, М. Дюфренн та ін.) виокремлюють три аспекти: 1) внутрішньо властивий свідомості інтенціональний об'єкт; 2) спосіб фіксації цього об'єкта (сприймання, фантазування, уявлення, спогади, передбачення тощо); 3) дослідження самого суб'єкта, «Я», його рефлексії. У такому розумінні інтенціональність є сутністю процесу художньої пізнання-інтерпретації, способу буття художнього образу в структурно-змістовій і динамічно-інтонаційній його організації.

Герменевтичний підхід у творчо-виконавській підготовці вчителя уможливає поступово формувати художньо-інтерпретаційний досвід, здатність до емоційного співпереживання, асоціативно-образне мислення як вияв актуалізованого самовираження в процесі неповторно-індивідуального художнього мислення, що створює фундамент для творчого професійного світомоделювання, авторського самовираження, здатності до більш тонкого й диференційованого переживання й співпереживання, художнього мислення з високими почуттями й одухотвореними думками. У такий спосіб спрацьовує аксіологічний підхід, що надає можливість майбутнім учителям «засвоїти унікальні смисли» людства (В. Франка), актуалізувати світоглядні цінності, забезпечити можливість залучення майбутніх учителів музичного мистецтва до соціально значущих художніх цінностей, детермінувати активність пізнання й мислення, розвинути ціннісно-особистісні мотивації, душевно-емоційну й діяльнісно-практичну сфери, спрямувати на творче самовдосконалення, спонукати

до «привнесення смислу» у свої власні цінності, що надалі реалізуються в професійній діяльності, виявляються як особистісні досягнення (О. Рудницька). Оптимальна розвиненість аксіосфери учня (студента) є основою його духовного розвитку, оскільки ціннісні орієнтації опосередковують ціннісне ставлення людини до світу і самої себе, її самотність, внутрішню глибину та багатогранний вияв, передбачають поєднання інтересів викладача і студента, спрямованих на вільний саморозвиток особистості, збереження її індивідуальності. Ціннісні аспекти мистецтва спрямовуються на розвиток світоглядних уявлень, ціннісних орієнтацій, самостійності критичного судження, формування критеріїв об'єктивного оцінювання різноманітних явищ у сфері мистецтва, спонукають до самовираження в різних видах мистецької діяльності.

Герменевтичний підхід не існує поза поняттям «стиль», його факторами, внутрішніми й зовнішніми зв'язками, ознаками та елементами, що складають «текст» музичного твору. Влучно про стиль висловився О. Лосев: «Мені страшно пускатися в той океан, яким є різноманітні розуміння стилю з усією їхньою нерозбірливістю та плутаниною» [5, с. 106].

Теоретичні положення щодо поняття стилю викладено в науковій праці літературознавця О. Соколова «Теорія стилю». Автор розглядає стиль як естетичне явище, як складну й неоднозначну систему, що утворюється з елементів під впливом певних факторів і конкретизується стильовими категоріями. Стиль – це передусім підпорядкування всіх його (стилю) елементів художньому закону» [8, с. 34]. У структурі стильової моделі О. Соколов подає такі два взаємозумовлені рівні: рівень компонентів форми як «носіїв стилю»; змістовий рівень твору, який містить «стилеутворювальні фактори».

У творчості митця виявляється специфічний, художньо своєрідний і неповторний стиль, який має характерну відносно стійку систему ознак, – «стилістику». Ці ознаки – виражальні засоби, що властиві певному художньому напрямку, митцю, твору. До них музикознавці відносять сукупність елементів музичної мови, принципи формоутворення й композиції, пропонують у стилістичному аналізі твору зосередити увагу на тематизмі, музичній мові і формі.

Проголошуючи самоцінність високохудожніх творів мистецтва, підкреслюючи їхню значущість для людства, О. Лосев у праці «Діалектика художньої форми» характеризує форму твору як «художню досконалість», «сміслову предметність», «цілісний міф», «логічну й алогічну стихію», «художнє вираження», що «твориться як самотність художня форма-особистість у слухацькому, глядацькому, читацькому сприйнятті... й є результатом нашого власного інтелігентно-цілісного, тобто міфологічного мислення-почуття» [5, с. 107].

Музична форма, як зазначають музикознавці, характеризується цілісністю, комплексністю, містить архітектонічні процесуально-динамічні аспекти, невіддільна від категорій «художній стиль», «художній зміст», «художній образ», містить константні конкретноісторичні, художньо-стильові характеристики творчості різних епох, є логічною конструкцією музичного твору, носієм художньої думки, апелює до складної аналітико-синтетичної діяльності свідомості, пов'язана з психологічними процесами мислення, пізнання, сприйняття й інтерпретації, характеризується специфічними соціальними функціями. Типологічність як основа систематизації художньо-стильових явищ, цілісність як основний принцип функціонування стильової системи, інваріантність, що свідчить про наявність константних елементів у структурі художнього стилю, змістовність форми, що свідчить про взаємозумовленість і відповідність форми і внутрішнього змісту твору – характерні ознаки стилю.

Основним у формуванні авторської спроможності майбутніх фахівців вважаємо інтегрований метод творчих проєктів, а саме: художньо-стильового аналізу, художніх аналогій, музичної композиції, художньої критики, комп'ютерного аранжування

та звукозапису, відеомонтажу, які адаптуються відповідно до специфіки, мети й завдань з відповідної фахової дисципліни.

Отже, герменевтичний підхід до творчо-виконавській підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва уможливорює визначити її як багаторівневу і багатогранну систему, котра являє собою єдність педагогічних цінностей, технологій, сутнісних сил особистості і спрямована на творче самовираження і самореалізацію майбутніх фахівців у різних видах творчо-виконавської діяльності.

Герменевтичний (інтерпретаційний) підхід забезпечує трансформацію об'єктивності змісту мистецьких творів у суб'єктивні смислові ціннісні погляди майбутніх учителів музичного мистецтва, передбачає вдосконалення творчо-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у всіх напрямках навчання (музично-теоретичний, музично-виконавський, самостійно-пошуковий, науково-дослідний, практично-педагогічний).

Використання герменевтичного підходу дає змогу спрямовувати творчо-виконавську підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва на формування їх авторської спроможності, розвиток здатності до самовираження і самоактуалізації у власній творчості і таким чином створити інноваційно-цілісний контекст творчо-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Література:

1. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. – 2-е изд. / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 444 с.
2. Блудова В. В. Природа и структура художественного восприятия / В. В. Блудова // Эстетические очерки. – М. : Музыка, 1977. – Вып. 4. – С. 114-152.
3. Гуренко Е. Г. Проблемы художественной интерпретации: философский анализ / Е. Г. Гуренко. – Новосибирск : Наука, 1982. – 256 с.
4. Каган М. С. Искусство и общение / М. С. Каган // Мир общения: проблемы межсубъектных отношений. – М. : Политиздат, 1988. – 319 с.
5. Лосев А. Ф. Диалектика художественной формы / А. Ф. Лосев // Форма – Стиль – Выражение. – М. : Мысль, 1995. – С. 321-404.
6. Мазель Л. О природе и средствах музыки: теоретический очерк об основах музыкального искусства и его эволюции / Л. А. Мазель. – М. : Музыка. 1991. – 80 с.
7. Олексюк О. М. Творча самореалізація майбутнього фахівця-музиканта в інтерпретаційному процесі / О. М. Олексюк // Наукові записки Тернопільського ДПУ ім. В. Гнатюка. – Серія : Педагогіка. – 1999. – № 3. – С. 116-120.
8. Соколов А. Теория стиля / А. Соколов. – М.: Искусство, 1968. – С. 34.

Стратан-Артышкова Т. Б.

ГЕРМЕНЕВТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ТВОРЧЕСКО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье обосновывается герменевтический подход к творческо-исполнительской подготовке будущего учителя музыкального искусства, который взаимообусловлен и взаимосвязан с культурологическим, феноменологическим, аксиологическим подходами; основывается на восприятии индивидуальности, самоценности личности будущего учителя как носителя субъективного художественно-интерпретационного опыта; характеризуется способностью будущих учителей к инновационному поиску, к воспроизведению музыкального образа в разных формах художественного мышления; проявляется в вариативности, динамичности, обновлении содержания, форм и методов обучения, в частности привлечении будущих специалистов к композиторско-исполнительской деятельности.

Ключевые слова: творческо-исполнительская подготовка, герменевтический подход, художественно-интерпретационное творчество, будущий учитель музыкального искусства.

Stratan-Artyshkova T. B.

HERMENEUTIC APPROACH TO CREATIVE AND PERFORMING TRAINING
OF A FUTURE TEACHER OF ART

The hermeneutic approach to the creative and performing training of future teachers of music is proved in the article.

It is pointed out that the hermeneutic approach to the creative and performing training of future teachers of music is connected with cultural, phenomenological and axiological approaches; based on the perception of identity, self-worth of future teachers as a carrier of subjective artistic and interpretative practices; characterized by the ability of future professionals to innovative search and transformation of music image in various forms of creative thinking.

The author identifies that such scientific approaches are prospective for the creative and performing training of future professionals, aimed at implementing various integration-activity forms of art and dialogue, interpersonal communication, partnerships between teachers and students, development of professionally significant personal qualities, culture, artistic perception, interpretation and pedagogical skills.

Aforementioned approaches are interdependent and interrelated. They are based on the perception of future teachers' identity as a carrier of subjective artistic and interpretative experience. The features of musical and educational teachers' activities rely on subject-to-subject relations in artistic and pedagogical communication, creative partnership involving an organization creative and performing activities, which contains integrated and universal creativity for performing activities of future professionals.

Keywords: creative and performing training, hermeneutic approach, artistic and interpretive work, a future teacher of music.

УДК 374.14

Білик О. С., Ключковська І. М.*

ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті обґрунтовано теоретичні засади та визначено педагогічні умови інтеграції методів навчання у вищих навчальних закладах. Визначено етапи інтеграції методів навчання та проаналізовано можливості її моделювання, розроблено алгоритм інтеграції методів навчання за формами навчання. Визначено провідну ідею інтеграції методів навчання, яка базується на основі єдності діяльничної, синергетичної та гуманістичної передумов інтеграції. Розроблено конкретні методики такої інтеграції у вищих навчальних закладах та показано можливість її застосування під час вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах. Встановлено, що за інтегративного підходу до навчання можна застосовувати всі наявні методи навчання, але їх можливості значно зростають унаслідок розширення поняттєвого й операційного апаратів. Розглядається структурування змісту інтегративного підручника іноземних мов для майбутніх фахівців.

Ключові слова: методи навчання, інтеграція, інтеграція методів навчання, іноземна мова, вищий навчальний заклад.

Модернізація професійної освіти як умова переходу України на інноваційний шлях розвитку «передбачає цілу низку кроків, спрямованих на зміну змісту структури підготовки спеціалістів. Сьогодні нові умови професійної діяльності вимагають перегляду як загальної методології так і конкретних методів та прийомів навчання іноземних мов» [2, с. 16]. Конкурентоспроможні фахівці мають вміти не тільки прочитати й перекласти іноземну літературу за фахом, але й володіти достатніми навичками для сприйняття на слух навчальних лекцій і доповідей іноземними мовами

© Білик О. С., Ключковська І. М.